

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМБІКОРМОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розкрито сутність поняття економічної ефективності, розглянуто питання оцінки ефективності діяльності комбікормового підприємства, визначено найбільш поширені методи і показники оцінки, які відповідають сучасним вимогам господарювання.

Ключові слова: економічна ефективність, дослідження, оцінка ефективності, комбікормова промисловість

Вступ. На сучасному етапі економічного розвитку господарюючі суб'єкти прагнуть до економічної незалежності, самодостатності, а основною метою їх діяльності є одержання прибутку, що характеризує ефективність функціонування підприємств. Економічна ефективність є складною і багатогранною категорією економічної науки, яка не має однозначного трактування в науковій економічній літературі. Особлива увага в дослідженнях приділяється оцінці ефективності роботи суб'єктів господарювання як завершального етапу фінансового та управлінського аналізу виробничо-господарської діяльності підприємств.

Постановка завдання. Звернемось до історичного походження самого поняття ефективності, як наукового терміну. Відзначимо, що термін ефективність має латинське походження і пов'язано з поняттям результативності, в той час як ефект є результатом цілеспрямованих дій. Одним із підходів визначення економічної ефективності може бути співвідношення величини затрат і кількості випущеної продукції з урахуванням обмеженого ресурсного потенціалу господарюючого суб'єкта.

Результати. Термін «ефективність» вперше зустрічаємо в економічних працях В. Петті, який являється одним із засновників класичної політекономії, а також голови школи фізіократів Ф. Кене. Проте, даний термін вживається у вузькому значенні лише для оцінки заходів, в залежності від їхнього впливу на економічний розвиток.

Вперше поняття «ефективність» в значенні економічної категорії вперше зустрічається в працях відомого класика політичної економії Д. Рікардо, який у своїх наукових дослідженнях вперше провів спробу провести оцінку ефективності використання капіталу. Д. Рікардо стверджував, що чим менше довговічний капітал, тим більше потрібно витратити праці для збереження його початкової ефективності. Д. Рікардо, вперше вживає термін «ефективність» у значенні відношення отриманого результату до певного виду витрат, але науковець не розглядає усіх факторів і видів витрат, що тією чи іншою мірою впливають на ефективність діяльності.

Питанням дослідження і вивчення поняття «ефективності виробництва» приділяли значну увагу в своїх численних працях вітчизняні і зарубіжні науковці. Теоретичні положення економічної думки щодо розвитку поняття ефективності діяльності можна розділити на два напрями: теоретичної концепції та визначення основних

Essence of concept of economic efficiency is exposed, the question of estimation of efficiency of activity of mixed fodder enterprise is considered, certainly the most widespread methods and indexes of estimation, which answer the modern requirements of münage

Key words: economic efficiency, research, estimation of efficiency, mixed fodder industry

цілей економічної ефективності. Засновниками теоретичної концепції, які відстоювали трудову теорію про те, що прибуток є неоплаченою часткою праці найманих працівників, яку власник засобів виробництва привласнює, купуючи робочу силу, є класики економічної теорії: К. Маркс, Д. Рікардо, Ж. —Б. Сей., А. Сміт. Вченими-класиками, що розвивали теорію економічного зростання через рахунок вираження інтересів власників капіталу, що володіють засобами виробництва є А. Маршал, Дж. М. Кейнс. Сучасні теоретико-методологічні положення вчених-економістів щодо визначення ефективності діяльності господарюючих суб'єктів базуються на поглядах класичних шкіл і теорій.

Бор М. виділяє: ресурсну і цільову ефективність. Причому ресурсна ефективність визначається як співвідношення ефекту і витрачених ресурсів, а цільова ефективність « як співвідношення ефекту і потреб або ефекту і чисельності населення.

У науковій економічній літературі, в якій розглядається поняття економічної ефективності радянського періоду, основний акцент ставиться на дослідженні основного економічного закону як основи ефа характеризувалась системою економічних показників. На макрорівні розрізняли ефективність економічну і соціальну, крім того проводився аналіз ефективності виробництва на підприємстві, на мікрорівні, яка визначалась співвідношенням корисного результату діяльності підприємства і витрат в процесі виробництва. Так, на думку Козлова Г.А. у відповідності до основного економічного закону капіталізму ефективність виробництва характеризується нормою прибутку. А при соціалізмі вона виражається продуктивністю суспільної праці, а дія основного закону — ступенем задоволення потреб членів суспільства.

Як уже зазначалося, існують різні точки зору щодо аналізу і характеристики виробничої ефективності. Так, у науковій економічній літературі зустрічається виділення трьох підходів щодо висвітлення проблеми ефективності виробництва. По-перше, ефективність — виражається через ефективність живої праці, де теоретичною основою є трудова теорія вартості і дія законів її руху, що характерно для робіт марксистсько « лєнінського спрямування, пізніше радянських вчених, які розвивають теорію соціалізму і побудови комуністичного суспільства. Дану теорію розвивали вітчизняні вчені-науковці: В. Астраукас, Г. Кружков, С. Струмлін, А. Ноткін, а також зарубіжні вчені: Джексон Грейсон мо-

лодший, К. О. Дем. Згідно іншої точки зору, яку розглядали П. Самюельсон та В. Нордгауз, всі показники ефективності виробництва підпорядковані показникам ефективності сукупної праці, причому вони розглядають не лише матеріальну сторону виробництва, але й з точки зору сукупного економічного зростання. В. Нордгауз піднімає питання обмеженості ресурсів для виробництва всіх необхідних благ, що призначені для споживання, тобто виникає питання контролю за процесом виробництва, споживання, а також розподілом вироблених товарів [1]. Згідно третьої точки зору, яку вивчали учні-економісти: Д. Скотт Сінк, І. Прокопенко, П. Єщенко, категорія ефективність являється узагальнюючою категорією, яка відображає виробничі відносини на мікрорівні, а також характеризується відповідними показниками ефективності, живої праці, ресурсів, та витрат [2].

На нашу думку, всі три теорії є базовими, але вивчають лише одну визначену сторону ефективності. Поняття ефективності не можна характеризувати і підпорядковувати лише сукупній праці і сукупному економічному зростанню та обмежувати лише мікрорівнем виробничих відносин, забуваючи про аналіз макро-економічного середовища, а також не досліджуючи вплив усіх факторів впливу та наявних ресурсів.

Е. Долан та Д. Ліндсей вважають, що «поняття ефективності у виробництві, як і більш широке поняття ефективності, включає у себе загальноприйняте завдання економічної науки — уникнення втрат у виробництві» [3].

Ця класифікація розглядає ефективність як управлінське поняття, співвідносячи результат (ефект) діяльності з намченими цілями, однак, вона не містить поняття економічної ефективності, яка поряд з іншими видами ефективності, виділяється у працях інших вчених.

Розглянемо поняття економічної ефективності на прикладі підприємства комбікормової промисловості.

Оскільки основним завданням у діяльності комбікормового підприємства є отримання максимального прибутку при мінімальних витратах при врахуванні інтересів держави, оцінка ефективності з точки зору господарюючого суб'єкта в кінцевому підсумку зводиться до суспільної оцінки. Адже, суспільна оцінка буде похідною і більш узагальненою, яка синтезує в собі інтереси всіх складових суспільного виробництва.

Ефективність розвитку комбікормової промисловості характеризує виробничі відносини з приводу максимального задоволення суспільних потреб в готовій продукції за умов економії живої та уречевленої праці при їх виробництві. Важливим є кінцевий результат виробництва комбікормових виробів у відповідності із потребами споживачів в кількісному та якісному відношенні. Ефективність розвитку комбікормової промисловості, як і загальна ефективність виробництва, має різноманітні види вираження, кожен з яких характеризується своїм специфічним змістом, формами вираження та методичними прийомами кількісного вимірювання.

З огляду на особливості комбікормової промисловості, які полягають, перш за все, у високій матеріаломісткості її кінцевої продукції, основними видами ефективності розвитку комбікормової промисловості в залежності від отриманих ефектів (результатів), на нашу думку, є економічна і екологічна ефективність.

Під економічною ефективністю підприємств комбікормової промисловості слід розуміти резуль-

тативність їх економічної діяльності, що характеризується співвідношенням отриманого економічного ефекту (чистого прибутку) до витрат факторів та ресурсів, які викликали цей результат.

Екологічна ефективність розвитку комбікормової промисловості, на нашу думку, характеризує спроможність галузі забезпечити раціональне використання сировинних ресурсів, засобів і предметів праці, а також нормальне відтворення життєдіяльності і працездатності населення завдяки виробництву нешкідливих для здоров'я тварин, а отже, і для людей, які споживають екологічно чисті продукти харчування. Рівень екологічної ефективності промисловості виражається техніко-економічними показниками розвитку підприємств, визначаються особливостями їх територіальної організації та специфікою технологічних процесів виробництва та ступенем забруднення навколишнього середовища.

Висновки. Економічний ефект діяльності комбікормового підприємства може мати як додатну величину (прибуток), так і від'ємну (збитки). Тому основним ефектоутворюючим елементом є прибуток. Це пояснює ситуацію, коли підприємство, виробляючи продукцію, отримує позитивний результат виробничо-господарської діяльності (валовий прибуток, дохід від реалізації готової продукції), але відсутність чистого прибутку робить його збитковим, неефективним.

В сучасній теорії економічної ефективності особливе місце займають поняття «ефект» і ефективність. Однаковий економічний результат господарської діяльності може бути отриманий різними способами і навпаки — однакові витрати можуть привести до різного ефекту. Високі показники результату виробництва, тобто збільшення випуску продукції (обсягу робіт, наданих послуг), можуть бути досягнуті шляхом збільшення ресурсів або ж за рахунок найменших витрат засобів і предметів праці, капіталу, ресурсів. Результатом ефективної роботи є випуск комбікормової продукції високої якості, яка користується попитом серед населення і має порівняно невисоку собівартість. Отже, показники господарської діяльності підприємств необхідно порівнювати із тими витратами, в результаті використання яких вони отримані, що дає можливість оцінити економічну ефективність виробництва готової продукції. Таким чином, ефект і витрати — це абсолютні величини, а ефективність — відносна, оскільки виражає відношення двох абсолютних величин.

Економічну ефективність діяльності комбікормового підприємства необхідно аналізувати у трьох основних площинах — операційній, інвестиційній та фінансовій, а також через визначення сукупності вартісних і натуральних показників, які характеризують кінцеві та проміжні результати і витрати виробництва окремого виду продукції (робіт, послуг) або всієї номенклатури продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Самюельсон Пол. А., Нордгауз Вільям Д., Макроекономіка. — К.: Основи, 1995. — 544 с.
2. Прядко В.В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методології управління. — К.: Наукова думка, 2003. — 282 с.
3. Долан Э.Дж., Линдсей Д. Микроэкономика / Пер. с англ. Лукашевича и др.С. — Пб., 1994. — 448 с.

Надійшла до редколегії 25.02.2009 р.